

ABD-FAS ORTAKLIĞININ BOYUTLARI

DR. HÜSNA TAŞ YETİM

Akademisyen

“

ABD'ye göre Fas hem Ortadoğu'nun hem de Kuzey Afrika'nın bölgesel istikrarı için oldukça önemlidir. Fas'ın 11 Eylül saldırılarını takiben terörle mücadele konusunda ABD politikalarına verdiği aktif destek ABD'nin, Ortadoğu politikasında Fas'a attığı bu önemin başlıca sebeplerinden biridir.

”

F

as, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarihindeki en uzun ve kesintisiz müttefiklik ilişkilerinin sürdürüldüğü ülkelerden biridir. 1777 yılında Fas Sultanı III. Muhammed'in Fas limanlarını ABD kullanımına açmasıyla birlikte iki ülke arasında kurulan ilk temas, 1786 yılında Fas'ın ABD'nin bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olmasıyla birlikte diplomatik nitelik kazanmıştır. İkili ilişkiler Fas'ın 1912-1956 yılları arasında Fransız himayesinde kalması nedeniyle kesintiye uğramış olsa da ABD'nin 1956'da Fas'ın

bağımsızlığını tanımasının ardından yeniden tesis edilmiştir. Söz konusu tarih itibarıyla iki ülke arasındaki ilişkiler siyasi, diplomatik, ticari, ekonomik, askerî ve güvenlik alanlarında çok boyutlu ve stratejik bir yapıda ilerlemektedir. Yaklaşık 250 yıllık tarihsel bir geçmişe sahip olan Fas ve ABD ilişkileri bu süre zarfında iki ülke arasında güvenlik, ekonomik, siyasi ve diplomatik konularda gerçekleştirilen çok sayıdaki ortaklık ve iş birliği ile yakın müttefiklik ilişkisine dönüşmüştür. İki

ülkenin Ortadoğu ve Kuzey Afrika başta olmak üzere bölgesel konularda sahip oldukları benzer bakış açıları ve bu konularda gerçekleştirdikleri ortak çalışmalar ikili ilişkilerdeki yakınlaşmayı daha fazla güçlendirmektedir. Bu kapsamda özellikle 11 Eylül saldırıları ve 2011 Arap Baharı sürecinde ABD ve Fas arasındaki bölgesel iş birliği alanları çeşitlenmiştir. 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'nin küresel terör politikasına verdiği kapsamlı destekle Fas, ABD'nin Ortadoğu politikasının önemli müttefiklerinden biri olduğunu doğrulamıştır. Fas'ın bu desteği 2004 yılında ABD tarafından Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) üyesi olmayan önemli müttefik olarak ilan edilmesiyle karşılık bulurken, 2006 yılında iki ülke arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması ve ABD'nin terörle mücadele kapsamında Fas'a sağladığı askerî ve ekonomik desteklerle ikili ilişkiler daha fazla dinamizm kazanmıştır. Fas'ın 2011 Arap Baharı sürecini takiben bölgesel istikrara yönelik gerçekleştirdiği girişimler, ABD tarafından yakinen takip edilmiş ve desteklemiştir. Bu kapsamda Fas'ı, ABD açısından Ortadoğu'da stratejik partner hâline getiren iki faktör söz konusudur. ABD'ye göre Fas, teröre karşı verdiği mücadeleyle ve Ortadoğu bölgesinde üstlendiği dengeleyici rolle bölgesel barışın ve istikrarın sağlanmasına olumlu katkıda bulunmaktadır.

TERÖRLE MÜCADELEDE STRATEJİK PARTNER

ABD, Fas ile mevcut ilişkilerini Kuzey Afrika bölgesindeki en güçlü, yakın ve köklü müttefiklik ilişkilerinden biri olarak tanımlamaktadır. ABD'ye göre Fas hem Ortadoğu'nun hem de Kuzey Afrika'nın bölgesel istikrarı için oldukça önemlidir. Fas'ın 11 Eylül saldırılarını takiben terörle mücadele konusunda ABD politikalarına verdiği aktif destek ABD'nin, Ortadoğu politikasında Fas'a atfettiği bu önemin başlıca sebeplerinden biridir. Fas, ABD'ye 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terör saldırılarını kınayan ve ABD'nin terörle mücadele etmeye yönelik olarak uygulamaya geçirdiği "teröre karşı savaş" politikasını destekleyen ilk Arap devletiydi. Bunun yanı

sıra Rabat yönetimi 11 Eylül saldırılarını takiben ABD istihbarat ve güvenlik yetkilileriyle terörle mücadele konusunda yakın bir iş birliği gerçekleştirdi. Bu iş birliği doğrultusunda Rabat yönetimi ABD'ye terör konusunda çeşitli istihbaratlar sağlarken, Afganistan, Irak ve başka yerlerde yakalanan el-Kaide üyelerinin sorgulaması

sürecinde ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatına (CIA) destek verdi. Bunun yanında Fas, el-Kaide ve ona bağlı gruplara karşı benimsediği sıfır tolerans politikası doğrultusunda bu gruplara dair elde ettiği bilgileri ABD'yle paylaştı ve ABD'nin Nükleer Terörizmle Mücadelede Küresel Girişim politikası kapsamındaki çabalarını da destekledi.

11 Eylül saldırılarını takiben iki ülke arasında terörle mücadele konusunda başlayan iş birliği hâlihazırda hayata geçirilen bir dizi program aracılığıyla sürdürülmektedir. Bu kapsamda iki ülkenin ortaklığında kurulan Yabancı Askerî Finansman kuruluşuyla ABD, Fas Ordusunun modernleşmesi sürecine operasyonel ve maddi destekler sağlamaktadır. Yine iki ülke arasında yakın bir zaman önce kurulan Askerî Eğitim ve Öğretim Kurumu, ABD ve Fas Ordularının birlikte çalışabilmelerinin olanakları arttırmaya çalışmaktadır.

ABD, Fas'ın terörle mücadele yeteneğini geliştirmeye yönelik yardımlarda ayrıca bulunmaktadır. ABD'nin bu kapsamda yürürlükte olan Terörle Mücadele Yardımı Programı Fas'ın kriz yönetimi, sınır güvenliği ve terör soruşturmalarındaki uzmanlığını arttırmasına destek sağlamaktadır.

“

ABD, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinde terörle mücadele konusunda güçlü ortaklık sağladığı Fas'ı aynı zamanda oldukça değişken ve hassas yapıya sahip Ortadoğu bölgesinde dengeleyici güç olarak görmektedir. Fas'a bu kapsamda atfettiği önemi sıklıkla vurgulayan Washington yönetimi Fas'ın, Ortadoğu coğrafyasında başı, güvenliği ve istikrarı teşvik eden önemli ülke olduğunu belirtmektedir.

”

Küresel Terörle Mücadele Forumu ve IŞİD'i yenmek için Küresel Koalisyon ABD ve Fas'ın terörle ortak mücadele konusunda koordine sağladıkları diğer iki önemli mekanizmadır. Bu mekanizmalar doğrultusunda belirli aralıklarla terörle mücadele konusunda gerçekleştirilen konferansların en son serisi Arap Sivil Havacılık Örgütü (ICAO), ABD Ulaştırma Güvenliği İdaresi (TSA) ve Fas hükümetinin iş birliğiyle Mayıs 2022 tarihinde Fas'ın Marakeş kentinde düzenlenmiştir. Ortadoğu ve Afrika bölgelerinden 14'ten fazla ülke temsilcisinin katıldığı bu konferansta Fas'ın bölgesel istikrar ve güvenliği teşvik etme çabalarının ABD destekleriyle koordineli gerçekleştirmesi kararlaştırılmıştır.

FAS'IN ORTADOĞU'NUN BÖLGESEL İSTİKRARINA KATKILARI

ABD, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinde terörle mücadele ko-

nusunda güçlü ortaklık sağladığı Fas'ı aynı zamanda oldukça değişken ve hassas yapıya sahip Ortadoğu bölgesinde dengeleyici güç olarak görmektedir. Fas'a bu kapsamda atfettiği önemi sıklıkla vurgulayan Washington yönetimi Fas'ın, Ortadoğu coğrafyasında barışı, güvenliği ve istikrarı teşvik eden önemli ülke olduğunu belirtmektedir. Fas'ın, özellikle Arap Baharı sürecinde bölgesel istikrarın korunmasını sağlamaya yönelik bölgesel ve uluslararası düzeyde gerçekleştirdiği girişimler ABD tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Örneğin Fas, Libya'da olaylar ortaya çıktığı an itibarıyla ülkedeki geçişin barışçıl ve istikrarlı şekilde gerçekleşmesi adına yapıcı roller üstlenmiştir. Bu amaçla ülkede barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik olarak başlatılan girişimlerden en kapsamlısını temsil eden Suheytrat Anlaşması metninin ortaya çıkması sürecinde Fas öncü rol oynamıştır. 17 Aralık 2015'te BM'nin girişimleriyle gerçekleştirilen ilk Libya görüşmelerine Fas, Suheytrat kentiyile ev sahipliği yapmıştır. Bu girişimle Libya'da General Halife Hafter'e bağlı Tobruk merkezli Libya Ulusal Ordusu (LUO) ve meşru hükümet Trablus merkezli Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) arasındaki çatışmalara son verilmesi hedeflenmiştir. Suheytrat müzakere görüşmesi sonucunda Libya Siyasi Anlaşması ya da bir diğer adıyla Suheytrat Anlaşması metni üzerinde mutabık kılınmıştır. Bu anlaşma doğrultusunda, Libya'da Başkanlık Konseyi kurulmuş ve BM Güvenlik Konseyinin (BMGK) 2259 sayılı kararı ile Başkanlık Konseyini Libya'nın tek meşru temsilcisi olarak

tanımlanmıştır. Libya ilişkili girişimlere ek olarak Fas, Arap Baharı sürecini takiben Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn ve Sudan başta olmak üzere ABD'nin Körfez'deki ve Ortadoğu'daki tarihsel stratejik müttefikleriyle yakın ilişkiler geliştirmektedir. Suudi Arabistan ile ekonomi ve askerî alanda güçlü ilişkileri bulunan Fas'ın, 10 Aralık 2020 tarihinde İsrail ile ilişkilerini normalleştirme yönünde aldığı karar bu kapsamda ayrıca önemli gelişmedir. Söz konusu tarihte ABD, Fas'ın İsrail ile imzaladığı anlaşmanın bir parçası olarak Fas'ın Batı Sahra üzerindeki egemenliğini tanımayı kabul etti.

“

ABD ve Fas'ın, Ortadoğu bölgesinde paylaştıkları ortak endişeler iki ülkeyi bölgesel güvenlik, siyasi, ekonomi, sürdürülebilir kalkınma ve terörle mücadele konularında yakın iş birlikleri geliştirmeye, bu konularda yoğun istişarelerde bulunmaya ve ortak çalışmalar gerçekleştirmeye sevk etmektedir.

”

Beyaz Saray, anlaşmanın imzalanmasını takiben yaptığı açıklamada söz konusu gelişmeyi Ortadoğu tarihi açısından tarihî dönüm noktası olarak nitelendirmiş, İsraili ve Faslı şirketler arasındaki ekonomik iş birliğinin teşvik edilmesine katkıda bulunacağını ayrıca kaydetmiştir. ABD'ye göre söz konusu anlaşma Fas ve İsrail'in ekonomik bağlarını derinleştirmeleri, halklarının yaşamlarını iyileştirmeleri

için fırsatlar yaratacak ve aynı zamanda İsrail'in güvenliğini daha fazla güçlendirmesini sağlayacaktır. ABD açısından bölge ülkeleriyle olumlu ilişkileri bulunan Fas'ın bu hamlesinin diğer bölge ülkelerinin de İsrail ile ilişkilerini normalleştirmesini teşvik etmesi kuvvetle muhtemeldir.

Sonuç olarak, ABD ve Fas'ın, Ortadoğu bölgesinde paylaştıkları ortak endişeler iki ülkeyi bölgesel güvenlik, siyasi, ekonomi, sürdürülebilir kalkınma ve terörle mücadele konularında yakın iş birlikleri geliştirmeye, bu konularda yoğun istişarelerde bulunmaya ve ortak çalışmalar gerçekleştirmeye sevk etmektedir. ABD açısından Fas hem Ortadoğu hem de Afrika'daki sınırlarının ötesinde olumlu bir etkiye sahiptir. ABD bu kapsamda Fas'ın özellikle bölgesel istikrar çabalarını siyasi, askerî ve ekonomik yardımlarda bulunarak desteklemekte ve Ortadoğu'da bölgesel istikrarın sağlanmasına yönelik olarak ortak iş birlikleri gerçekleştirmektedir. Fas'ın ABD koordinasyonu ile özellikle terörle mücadele kapsamında gerçekleştirdiği girişimler Küresel Terörizm Endeksi'nin 2023 yılında yayımlanan raporunda takdir edilmiştir. Rapora göre Fas terörizmle ilgili ortaya çıkan güvenlik tehditleriyle küresel düzeyde en fazla mücadele gösteren 163 ülke arasında 76. sırada yer alarak Kuzey Afrika ve Ortadoğu bölgesinde bu çabayı en fazla gösteren 6 ülkeden biri olarak sunulmuştur. Aynı yıl ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan ABD'nin terörle mücadele raporu da Fas'ın terörle mücadele konusunda dünya çapında sergilediği önemli rolü vurgulamaktadır. ■